

РОЗДІЛ III

Соціальна робота та управління

УДК 316.25

Сучасні теоретичні аспекти та практика управління в українських містах

Демид Булавін –

аспірант кафедри соціології та суспільних наук Академії праці соціальних відносин і туризму, Київ, Україна.
E-mail: demidmail@ukr.net

У статті значну увагу приділено місцевій владі, а саме органам місцевого самоврядування, теоретичні аспекти відносин, демократичні засади якого викладено в Європейській хартії місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування як розподіляють та виконують між собою обов'язки, так і доносять до влади громадську думку. Крім громади, в управлінні містом беруть участь влада й приватні підприємства. Місцева влада взаємодіє з громадою за посередництва зборів, електронної пошти, звернень, круглих столів, сайтів, ЗМІ. Ефективність державного управління залежить від законодавства, фінансування та планування розвитку міста. На управління містом впливають його властивості, такі як спрямованість, культура, клімат, підприємства, стратегія розвитку, інвестиції.

Received: October, 2016
1st Revision: November, 2016
Assepted: December, 2016

Ключові слова: самоврядування, Європейська хартія, децентралізація, органи влади, громада, законодавство.

Bulavin Demyd. Modern Theoretical Aspects and Practice of Management in Ukrainian Cities. Article significant role is given to local authorities, such as local governments. Theoretical aspects of relations, democratic principles of local self-government set out in the European Charter of Local Self-Government. Charter involves first participatory governance and action on their behalf. Local government distributes and performs the duties among themselves and conveys to government public opinion. In communities in city authority involved, and private enterprise. Local authorities interact with the community through meetings, e-mail addresses, round tables, websites and media. For successful joint interactions occur trainings, education, international and local conferences. The effectiveness of governance depends on legislation and planning development. In city management affect its properties, such as orientation, culture, environment, enterprise development strategy, investment. The model of local government practices.

Key words: governance, the European Charter, decentralization, government, community legislation.

Булавин Демид. Современные теоретические аспекты и практика управления в украинских городах. В статье значительное внимание уделяется местной власти, а именно органам местного самоуправления. Функциями управления городом занимаются органы местного самоуправления, власть, и частные компании. Для более эффективного их взаимодействия необходимы совместные встречи, круглые столы, обсуждения. На управление городом влияют законодательство и выбранный путь развития. Конкурентоспособность управления городом зависит от социально-экономических показателей, предприятий, климата.

Ключевые слова: самоуправление, Европейская хартия, децентрализация, правительство, законодательство, община.

Постановка наукової проблеми та її значення. Відповідно до вимог містян, збільшення їхніх потреб і можливостей щодо управління містом потребує змін і реформ. Це пов'язано як із соціальними проблемами, підвищенням рахунків за комунальні послуги, так і з міжнародною діяльністю, інтеграцією, залученням міжнародних експертів, взаємних конференцій, ділових зустрічей, партнерства.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблеми управління містом, запровадження міської політики, удосконалення методів управління містом досліджували такі вчені, як В. Глазичев,

Н. Жунда, Г. Лаппо, П. Холл, Е. Бйорджес; Л. Вірт, Р. Лінд, Х. Лінд, Р. Макенз, Р. Парк, А. Боскофф, Р. Ледрю, П. Манн, П. Мерлен, Р. Мерфі, Ч. Тіллі, П. Хаузер, Л. Шнор, В. Томас, Р. Парк.

Серед українських фахівців виділяють В. Бабаєва, В. Вакуленко, О. Осауленка, Н. Дьоміна, О. Ігнатенко, В. Куйбіду, В. Мамонову й ін.

Головна **мета статі** – опис теоретичних аспектів та практики запровадження управління в українських містах; **завдання** – виділити основні теоретичні підходи до управління містом, розкрити його практичні прикладні аспекти.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Історична практика державного управління більшості країн Європейського континенту свідчить, що більш ефективно розв'язувати місцеві проблеми громадян, а отже, плідно вирішувати складні суспільні суперечності може лише місцева влада.

У Європейській хартії місцевого самоврядування викладено мету та ідеї, які є спільними європейськими надбаннями: місцеве самоврядування – головне надбання держави; право громадян на участь в управлінні державними справами найбільш плідно може здійснюватися на місцевому рівні; розвиток й укріплення місцевого самоврядування, укорінення його широкої автономії – важливий внесок у розбудову Європи на засадах демократії та децентралізації влади [1, с. 12].

Відносини між центральними й місцевими органами влади можна здійснювати через децентралізацію та контроль за її виконанням за допомогою постійного моніторингу ситуації, оцінку діяльності.

Передумовою хартії слугували моральні цінності, культурні звичаї, цінності суспільства. Переваги застосування хартії місцевого самоврядування виявляються в залученні громадян до управління територіями власного проживання, самостійного вирішення питань та розв'язання проблем місцевого значення в інтересах територіальної громади. Це дає змогу формувати нові управлінські кадри.

На території будь-якого українського міста існують три головні учасники соціально-економічних процесів: місцева громада, приватні підприємства, держава. Кожен із них володіє власною метою та ресурсами [8]. Зразком сумісної діяльності цих учасників є семінар, який відбувся 18 травня 2012 р. в Чернігові, на тему «Шляхи взаємодії місцевої влади та бізнесу задля ефективного управління містом: європейський досвід та українська перспектива»¹.

Також для більш ефективного управління містом органи влади використовують сучасні технології, взаємний досвід між містами однієї й різних країн, зустрічі, навчання, конференції. До останніх відносять застосування новітніх технологій, зокрема використання у Вінниці системи електронного управління містом, яка розглядає питання благоустрою, обліку місцевих податків, інформування громадян, розв'язання нагальних проблем². Зразок навчання працівників органів управління – навчання працівників Житомирської міської ради у Львові, їх участь у тренінгах, відвідування депутатських комісій та робота у відповідних структурних підрозділах Львівської міської ради, ознайомлення з їхніми особливостями та проектами, які впроваджуються в місті³.

Під ефективністю державного управління найчастіше розуміють певну кількість послуг, що надаються населенню державними органами. Ефективність державного управління залежить від влади та законодавства [7].

Як демонструє зарубіжний досвід, важливу роль у розв'язанні соціально-економічних проблем відіграє самоврядування. Місцеві громади самі обирають та розподіляють між собою функції за допомогою планування. Вони, з одного боку, формують, а з іншого – впливають на громадську думку, що впливає на соціальний складник життєдіяльності міста та мораль. Розвиток місцевого самоврядування виступає саме тією основою децентралізації.

Із розвитком місцевого самоврядування збільшуються їхні повноваження й можливості, але за принципом субсидіарності влада може й повинна втручатись у сферу влади нижчого рівня, аби допомогти. Субсидіарність тим самим виступає для влади мотивуючим інструментом громад [9].

¹ Інститут трансформації суспільства [Електронний ресурс] // Osp-ua.info. – 2015. – Режим доступу : <http://osp-ua.info/lastnews/47231.html>

² Як у Вінниці використовуються технології електронного управління містом? [Електронний ресурс] // Blog Imena.UA. – 2015. – Режим доступу : <https://www.imena.ua/blog/e-vinnytsia/>

³ Працівники Житомирської мерії переймали досвід управління містом у Львові та вчилися ефективно використовувати час [Електронний ресурс] // Житомирська міська рада. – 2016. – Режим доступу : <http://zt-rada.gov.ua/news/p6254>

На вибір системи управління міста впливають такі чинники, як політичний режим, форма державного устрою, різні підходи до розуміння державної влади, розподіл адміністративно-територіальних одиниць, національні й історичні особливості, а також культурні традиції тощо. В основу цих систем покладено різні принципи взаємодії та відносин місцевих органів влади між собою й із центральними органами влади [11].

Місцеве самоврядування набуває форм «публічної влади», діяльність якої регламентується виключно законом та випадає з вертикалі державної влади [2]. Здійснюватися місцеве самоврядування може на основі функції нормування, яка дає змогу реалізовувати відповідний взаємозв'язок між компонентами й нормоутворення, що впроваджує обмеження, забезпечує виконання управлінських рішень.

Для збільшення ефективності управління містом можуть бути створені як додаткові органи виконавчої влади (районні ради), так і, навпаки, функції декількох районних рад може виконувати міська рада. Діяльність управління органи місцевого самоврядування можуть виконувати як колегіально, так і одноосібно, прикладом вибору чого є моделі муніципального управління, за якими місту надається відповідна автономність. Органи місцевого самоврядування поділяються на представницькі та виконавчі.

Також управління містом залежить від його конкурентоспроможних властивостей, характеристик, які можуть використовуватися; направленості на соціально-економічний розвиток, економічних переваг підприємства та установи, спрямованості на розвиток, культурних складників, маркетингу, створення нових проектів та залучення до них бажаючих, стратегічного планування [5, 6]. Крім того, потрібно враховувати потреби містян у захисті, збереженні здоров'я, наявності житла, трудовій зайнятості, матеріальних благах, культурно-освітніх місцях.

Як зазначає Т. В. Балик у статті «Управління конкурентоспроможністю міста», на конкурентоспроможність міста впливає його інвестиційна політика. До складників інвестиційної політики він відносить розвиток інвестиційної інфраструктури; створення сприятливої нормативно-правової бази; стимулювання інвестиційної активності; установами пільг; складання планів і програм розвитку; удосконалення фінансової системи; мінімізацію ризиків та боротьбу з корупцією.

Міжнародна практика організації місцевого самоврядування вказує на різні види взаємодії органів місцевого самоврядування й мерії та відображається в різних формах. Зокрема, В. Ясюнас виокремлює такі п'ять форм: «рада – менеджер» (головний адміністративний чиновник постає як професійна фігура, яка обирається радою); «рада – слабкий мер» (у цій формі більшість повноважень стосуються діяльності ради); «рада – сильний мер» (управлінські та виконавські процеси розподіляються рівномірно); «комісійна» (обираються спеціальні комісії, кожна з яких керує певною частиною міського уряду); «комбінована» (форма передбачає обрання адміністратора, який підпорядкований меру) [4].

Управління містом – складний і багатомірний процес, який має багато факторів та показників. Принципи й повноваження місцевого самоврядування відображені у відповідних документах різних рівнів, починаючи від державного та міждержавного й до світового (Конституція, хартії, декларації). Проблеми ефективної забудови та розвитку українських міст пов'язані з відсутністю активної державної й міської містобудівельної політики, програм розвитку як до точок зросту територій та активної містобудівельної політики [3, 10].

Так, у статті І. Я. Когути «Велике місто як об'єкт управління і публічного врядування (на матеріалах міста Львова)» проаналізовано управлінську раду міста Львова, уміщено опис перетворення й розподілу повноважень між містом і районами, делеговано районам окремі функції з управління комунальною власністю міста. Також важливе місце відведено стратегічному плануванню, яке сприяло місту в довгостроковій перспективі.

Із розвитком соціально-економічних відносин в українських містах виникає необхідність і вимоги успішної взаємодії між місцевою владою та громадою. Засоби успішного застосування цього принципу можна простежити в таких пунктах:

- зустріч громадян із представниками влади;
- робота зі зверненнями громадян (прикладом запровадження цього напрямку є прийняття електронних петицій від громадян на місцевому рівні, а на всеукраїнському рівні – петиції до президента);

- круглі столи, громадські обговорення;
- робота за посередництва мережі Інтернет (електронна пошта, сайт мерії, сайти державних та громадських установ);
- розповсюдження інформації через ЗМІ (телебачення, радіо, газети).

Приклади успішної взаємодії влади й громадськості розглянуто в статті Л. В. Хашиєва «Технології партисипативної демократії – базовий елемент зв'язків із громадськістю в сучасному суспільстві: практичний досвід міста Лілль (Франція)», де основою зв'язків із громадськістю є партисипативна демократія.

У цій статті мешканці міста Лілль називають його місцем діалогу та партнерства. Таке визначення відповідає дійсності, оскільки понад 1000 громадян беруть участь у постійно діючих погоджувальних органах⁴.

Серед актуальних на сьогодні проблем українських міст, до яких активно залучається громада, – незаконна, із порушенням норм або невідповідними умовами забудова території міста; відсутність бюджету розвитку міста; великі витрати на ЖКГ (особливо це стосується тарифів теплопостачання).

Негативними наслідками місцевого самоврядування можуть бути такі явища, як сеператизм, ксенофобія, анархія. Також політичні сили можуть бути не зацікавлені в розвитку місцевого самоуправління.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, як з'ясовано, важливе місце в системі управління містом посідає місцеве самоврядування. Демократичні, конструктивні, демократичні аспекти місцевого самоврядування викладено в Європейській хартії. Органи місцевого самоврядування здійснюють функції управління та формування публічності влади. Учасниками управлінських відносин визначено місцеву громаду, органи міської влади, приватні компанії. Для розвитку органів управління відбуваються навчання, конференції, круглі столи, дискусії з метою обміну досвідом між містами, підприємствами, органами влади. З'ясовано, що одним із факторів управління містом є закони та норми, а також стратегічне планування. Продемонстровано теоретичні моделі практик місцевого самоврядування взаємодії мера та рад. Прикладами взаємодії влади з громадою визначено круглі столи, зустрічі, зв'язок через Інтернет і за допомогою ЗМІ.

Джерела та література

1. Бабаєв В. М. Управління великим містом: теоретичні і прикладні аспекти : монографія / В. М. Бабаєв. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 307 с.
2. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми : [монографія] / кол. авт. ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ ; Міленіум, 2003. – 320 с.
3. Егоров А. Н. Город как социально-экономический объект управления / А. Н. Егоров. – Днепропетровск : ИЭП НАНУ Украины, 2001. – 133 с.
4. Каплан Ю. Б. Напрями реформування системи місцевого самоврядування / Ю. Б. Каплан // Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / Ю. Б. Каплан ; за заг. ред. А. В. Єрмолаєва. – К. : НІСД, 2010. – С. 42.
5. Клименко С. М. Управління конкурентоспроможністю підприємства / С. М. Клименко, О. С. Дуброва, Д. О. Барабась, Т. В. Омеляненко, А. В. Вакуленко. – К. : КНЕУ, 2006. – 527 с.
6. Ковальська Л. Л. Значення конкурентних переваг регіону у забезпеченні його конкурентоспроможності / Л. Л. Ковальська // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія економічна. – Львів, 2006. – № 20. – С. 350–355.
7. Наконечний В. В. Державне управління і управління містом [Електронний ресурс] / В. В. Наконечний // Держава та регіони. – Серія : Державне управління. – 2013. – № 1. – С. 141–144. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/drdu_2013_1_28
8. Прохорова М. С. Менеджмент як стратегія управління містом [Електронний ресурс] / М. С. Прохорова // Коммунальное хозяйство городов. – № 8. – 2016. – Режим доступу : <http://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/3106/3086>
9. Рубцов В. П. Етика політиків і службовців (підходи до кодифікації) / В. П. Рубцов. – К. : Ін-т місц. демократії, 2001. – 56 с.
10. Черляк І. Управління розвитком міста в умовах євроінтеграційного вибору України / І. Черляк, Т. Павленко. – К. : УАДУ, 2003. – №1. – С. 301–303.

⁴ Офіційне Інтернет-представництво мерії міста Лілль (Франція) [Електронний ресурс] // Ville de Lille. – 2016. – Режим доступу : <http://www.lille.fr/Votre-Mairie/La-municipalite-recrute>

11. Харлоф Э. Местные органы власти в Европе / Э. Харлоф ; пер. с англ. и предисл. П. И. Камышанова. – М. : Финансы и статистика, 1992. – 208 с.

References

1. Babayev, V. (2010), *Managing cities: theoretical and applied aspects: Monograph*, Kharkiv : KNAME, 307 p.
2. “Public administration, philosophical, ideological and methodological problem: monograph” (2003), by red. V. Knyazeva, Kyiv : Millenium, 320 p.
3. Egorov, A. (2001), “City as a socio-economic object management”, Donetsk.: ІІЕ NASY, 133 p.
4. Kaplan, Y. (2010), “Areas of reform of local government. Ukraine in 2010, the annual assessment of the political and socio-economic development: monograph”, Kyiv : NASS, P. 42.
5. Klymenko, S., Dubrova, O., Barabas D., Omelyanenko, T., Vakulenko, A. (2006), “Management of competitiveness of the enterprise”, Kyiv : KNEY, 527 p.
6. Kovalska, I. (2006), “The value of the competitive advantages of the region to ensure competitiveness”, *Bulletin of Lviv Academy of Commerce*, Vol.20, P. 350–355.
7. Nakonechny, V. (2013), “Governance and city management”, *State and Regions*, http://nbuv.gov.ua/UJRN/drdu_2013_1_28
8. Prohorova, M. S. (2016), “Management as a strategy of city management”, *Municipal Economy of Cities*, No. 8, <http://www.lille.fr/Votre-Mairie/La-municipalite-recrute>
9. Rubtsov, V. (2001), “Ethics politicians and officials (codification approaches)”, Kyiv : Institute of Local Democracy, 56 p.
10. Cherlyak, I., Pavlenko, T. (2003), “Managing the development of the city in terms of choice of European integration Ukraine”, Kyiv : YAPA, No.1, P.301–303.
11. Harlof, E. (1992), “Local authorities in Europe”, Moscow : Finance and Statistics, 208 p.

УДК 378.091.2:656.61 (210) (262.54)

Професійно-освітні чинники підготовки фахівців водного транспорту в контексті проблеми регіонального розвитку й соціальної стабільності Приморського регіону

Наталя Глебова –

кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології,
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Б. Хмельницького,
Мелітополь, Україна.
E-mail: nat_gavrina2005@mail.ru

У статті розглянуто проблеми формування, закріплення, відтворення й регулювання продуктивних форм відносин між членами суспільства на засадах забезпечення згуртованості та культурної взаємовідповідності членів професійних груп. Ґрунтуючись на загальній теорії адаптації особистості проаналізовано чинники впливу освітнього середовища на ціннісні орієнтації особистості як засобу досягнення оптимальної соціальної рівноваги індивіда. Висвітлено перспективи залучення освітніх практик розширення можливостей повноцінної адаптації особистості до правил ринкових відносин і формування ринкової культури в молоді та оптимізації системи соціальних взаємин в усталеному регіональному соціокультурному просторі за допомогою підвищення ефективності підготовки фахівців водного транспорту в сучасних умовах розвитку морської галузі в Україні.

Received: October, 2016
1st Revision: November, 2016
Assepted: December, 2016

Ключові слова: морська спільнота, морська соціальна субкультура, людина моря, морська соціологія, український Приморський регіон.

Glebova Natalya. The Vocational and Educational Factors of Training Specialists of Water Transport in the Context of Problems in Regional Development and Social Stability of the Pomeranian Region. This paper addresses the problem of developing methodological principles of vocational education in the context of real social interaction and civic Ukrainian community on the principles of cohesion and cultural conformity of the members of the professional groups. There is analyzes modern methods of research and scientific support of the process of formation